

UNIVERSITATEA "BABEȘ – BOLYAI"
Facultatea de Istorie și Filosofie
Catedra de Istoria Filosofiei Antice și Medievale

REZUMAT
TEZĂ DE DOCTORAT

NATURA ANTIUMANISTĂ
A TERORISMULUI CONTEMPORAN

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR.

LIVIU-PETRU ZĂPĂRȚAN

DOCTORAND:

MIRON ALEXANDRU CRISTIAN

CLUJ-NAPOCA
-2010-

CUPRINS

Introducere

Capitolul I

Noțiunea de Terorism

Capitolul II

Terorismul, armă a celui slab împotriva celui puternic

Capitolul III

Conceptul și Natura Terorismului

Capitolul IV

Diferența dintre terorism și alte forme de violență

4.1. Terorism vs. violența revoluționară

4.2. Terorism vs. eliberare națională (insurgență)

4.3. Terorism vs. atacul de gherilă

4.4. Terorism vs. Crima Organizată

Capitolul V

Istoricul fenomenului terorist

Capitolul VI

Teorii ale fenomenului terorist

6.1. Teoria multicauzală

6.2. Teoria politico-socială

6.3. Teoria politico-religioasă

6.4. Teoria organizațională

6.5. Teoria biologică

6.6. Teoria psihologică

Capitolul VII
Dinamica evoluției fenomenului terorist

Capitolul VIII
Definiția Terorismului

Capitolul IX
Formele Terorismului

Capitolul X
Abordarea filosofico-politică a fenomenului

Capitolul XI
Viziunea unui „constructor” european asupra terorismului

Capitolul XII
Terorism religios

Capitolul XIII
Fundamentalism și terorism islamic

Capitolul XIV
Terorismul ca doctrină politico-religioasă

Capitolul XV
Asimetria terorismului

Capitolul XVI
Manifestările ”noului terorism”

Capitolul XVII
Terorismul contemporan

Capitolul XVIII
Terorismul, o manifestare antiumanistă

18.1 Terorism ca intimidare și amenințare

18.2 Terorismul ca generator de haos, soc și teroare

18.3. Terorismul ca propagandă religioasă și politică

Capitolul XIX
Terorismul sinucigaș

Capitolul XX
Limitări doctrinare ale cooperării statelor în
combaterea terorismului și dezvoltarea noii ordini internaționale

Concluzii
Bibliografie

Cuvinte cheie:
filosofie, religie, democrație, terorism contemporan, violență, amenințare, Al
Qaida, Jihad, non-combatanți, insurgență, atacuri teroriste, fundamentalism,
modernism, război, civilizație

Prin pericolozitatea pe care a dobândit-o în zilele noastre, terorismul internațional a devenit o problemă deosebit de gravă, care îngrijorează nu doar guvernele și partidele politice, ci și populația pașnică. Lumea contemporană înregistrează o expansiune alarmantă și fără precedent al flagelului numit „terorism internațional”, care a devenit un fenomen amenințător pentru pacea și securitatea internațională.

După terminarea Războiului Rece, lumea și ordinea politică internațională au intrat într-o fază de transformare, mai amplă chiar decât de cea generată de marile evenimente revoluționare din istoria universală: 1789, 1815, sau 1919¹.

Sistemul internațional postmodern este un sistem transnațional, care generează interdependențe, întrepătrunderi multiple, negocieri permanente și fluide ale intereselor actorilor principali, care rămân tot statele naționale, impregnate de procesele postmodernității și de etica acestei noi diplomații, „a acestui nou tip de a produce politica”².

Ordinea și stabilitatea internațională la acest început de mileniu este amenințată de existența unor zone de „pericole și haos”, compuse din două categorii de state, moderne tradiționale și premoderne, fiecare emanând probleme diferite.

Din prima categorie a statelor moderne tradiționale, fac parte statele din regiunea Golfului și a Orientului Mijlociu, care gândesc politica externă și de securitate, în termenii clasici ai echilibrului de , dar și de ambiția legată de expansiune, a calcului precis al intereselor naționale ireductibile și absolute, o filosofie a diplomației de cea mai pură extracție machiavelică.³ Cel mai reprezentativ stat a fost Irakul lui Sadam Hussein, dar în zonă mai sunt și alte state care au preluat locul de lider pan arab, lăsat liber după intervenția americană.

¹ Teodor Filip, „Teroriștii printre noi”, Ed. Obiectiv, Craiova, 2001

² Robert Cooper, „Destrămarea Națiunilor”, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2007

³ Robert Cooper, op.cit.

A doua categorie, a statelor premoderne, care nu au capacitatea de a-și controla propriul teritoriu, neposedând mecanismele formale de asigurare a ordinii sau a altor funcțiuni de bază ale statului, Afghanistanul evidențiind cel mai bine toate aceste caracteristici.

Caracteristica celor două tipuri de state este aceea că pe fundalul globalizării, efectele și consecințele specifice lor pot afecta, la modul cel mai profund și dramatic, securitatea internațională. Doar valorificându-se vulnerabilitățile unui spațiu ca Orientul Mijlociu și Afghanistanul, s-au putut face planuri și s-au antrenat teroriști pentru a se comite o agresiune de o intensitate fără precedent împotriva centrelor simbolice ale puterii americane.

Terorismul este un fenomen global, nefiind circumscris într-o anumită zonă geografică. Astăzi, mai mult ca oricând el este deja un fenomen transfrontalier datorită globalizării, putând fi încadrat în aria fenomenelor negative ale acestui proces.

Cauzele sale sunt multiple, ele putând fi ideologice, sociale, politice, economice, scopul promordial rămânând același în principiu, răspândirea terorii.

La prăbușirea unui pol al lumii bipolare, odată cu pulverizarea sistemului ideologic comunist și transformarea Uniunii Sovietice dintr-o superputere, într-o fostă superputere, chestiunea a capatat noi valente.

Sistemul instaurat de către Uniunea Sovietică în urma cu mai bine de 60 de ani a fost un sistem încheiat pe baze ideologice, și nicidecum pe baza afinităților de civilizație.

Odată dispărută componenta politică care a constituit liantul blocului socialist, creându-se un vid ideologic, demonii nationalismului și ai fundamentalismului religios au început să-și arate colții.

Ei alimentează și reîncalzesc conflicte tinute „la rece”, care s-au transformat în adevărate războaie „calde”, hranite de vechi frustrări nationalist-sovine, tinute

sub control sub comunism, datorita carora mari mase de populatie au fost transformate in entitati supuse unui genocid modern bazat pe purificari etnice⁴.

Iar razboaiele civile și religioase au fost intotdeauna un pat fertil in care germenii terorismului incoltesc mai bine ca oriunde.

World Trade Center , clădirea care a dominat cerul New York-ului pentru mai mult de trei decenii, a fost concepută ca un „simbol viu al dedicației omenirii pentru pacea mondială”.

Pe 11 Septembrie 2001, teroriștii au transformat simultan în ruine un simbol unic și un centru al cooperării internaționale, oferind pretextul declanșării a ceea ce reputați analiști, consideră a fi cel de-al treilea război mondial. Acțiunile lor au dezvăluit lumii întregi fragilitatea și slăbiciunile democrației, precum și ura împotriva libertăților pe care aceasta le apără și promovează.

Acest atac pune toate sistemele democratice în fața unei provocări nemaiîntâlnite și adresează întrebarea fundamentală despre cum o societate democratică ar trebui să răspundă unei astfel de amenințări ca aceea cu care se confruntă în prezent⁵.

Terorismul ca fenomen complex, cu o dinamică specifică, presupune o abordare interdisciplinară.

Structurarea științifică a instrumentarului necesar prevenirii și combaterii terorismului, implică participarea unor specialiști din domeniile: științelor politice, dreptului, psihologiei, istoriei, sociologiei, informaticii, finanțelor, comunicării și comunicațiilor, criminologiei și criminalisticii, medicinei etc.

Integrarea tuturor domeniilor expuse mai sus din perspectiva analizei fenomenului terorist, trebuie să vizeze elaborarea unor politici, strategii și tactici

⁴ Gulke, Adrian,, „The Age of Terrorism and the International Political System”, Londra, I.B.Tauris, 1998

⁵ Giovanna Borradori, Filosofia terorii, ed.Paralela 45, Pitesti, 2006

antiteroriste și contrateroriste bine fundamentate care să permită un nivel înalt de eficiență.

Cum ar putea o societate modernă să împiedice acțiunile unor astfel de indivizi, a căror comportament și înfățișare sunt cât se poate de comune și banale, dar care ascund în mintea lor o ură virulentă, fără a-și compromite idealurile democratice?

Cum ar putea această societate să coexiste cu o cultură tradițională și frământată, ca cea musulmană, copleșită de influențele occidentale și mai mult să se apere de o ideologie fundamentalistă, fanatică predispusă la acțiuni de distrugere în masă?

Pentru a putea răspunde unor astfel de întrebări, trebuie să înțelegem în primul rând ce este terorismul, care sunt rădăcinile și cauzele sale, și care este natura sa ce da naștere unor ideologii pe care își fundamentează acțiunile.

Terorismul este, indiferent de zona în care acționează, un instrument politic, o continuare, de fapt, a politicii, o modalitate extremistă de manifestare a unei poziții politice. Concluzia care se impune a fi menționată constituie tocmai caracterul organizat, sistematic și coordonat prin care terorismul acționează la scară internațională. S-a dovedit că nici o grupare teroristă nu acționează strict individual, că există relații strânse între grupurile teroriste, atât din interiorul unei țări, cât și pe plan internațional.

Realitatea dură a zilelor noastre, când suntem martorii exacerbarii actelor teroriste, îndeamnă la reconsiderarea acestui fenomen, care constituie un important factor de risc și amenințare la adresa securității internaționale și care, iată, se poate transforma intempestiv în agresiune.

Această percepție a stat probabil, la baza unei aprecieri devenită azi de mare actualitate făcută de fostul secretar de stat american, Madeline Albright, care

afirma în urma cu doar câțiva ani: „Razboiul împotriva terorismului este războiul viitorului”.

Terorismul, în multiplele sale manifestări, a fost practicat de-a lungul istoriei de către grupări și secte religioase, organizații revoluționare sau anarhiste, mișcări de eliberare, grupuri de crimă organizată, și chiar de către state, toate motivate de o varietate mare de ideologii politice, filozofice, religioase.

Cuvântul *terrorism* are tot atâtea definiții câte organizații teroriste sunt active în prezent.

Termenul este diferit interpretat de la un analist la altul, iar eforturile de a-l defini s-au dovedit deosebit de dificile, datorită naturii sale duale, deși nu este un lucru imposibil de făcut.

Începând cu anii '90 conceptul de terorism a devenit așa de elastic încât părea că nu există limite a ceea ce putea fi descris ca terorism. De exemplu, printre titlurile de cărți publicate, puteai găsi titluri ca „*Narcoterorism; Terorismul Occidentului; Terorismul Apartheidului și Pornografia: Noul Terorism*”.

O încercare a unor infractori de a extorca bani prin plasarea în borcanele cu mîncare de copii, de pe rafturile unui supermarket, a unor bucăți mici de sticlă a fost etichetată de media ca „*terorismul consumatorului*”.

În SUA, fenomenul telefoanelor obscene, foarte răspîndit de altfel, a fost denumit „*terrorism telefonic*”.

Un text academic cataloga violul, o infracțiune frecventă, ca pe o „*instituție a terorii*”.

Speculațiile împotriva monedei naționale în Argentina și forajul oblic în Kuweit au fost mediatizate ca „*terrorism economic*” împotriva economiei celor două țări susmenționate.

În cel mai recent caz, cel puțin ciudat dacă nu absurd, de calificare a notiunii de terorism, un cetățean american, infectat cu HIV a fost acuzat de „*bio-terrorism*”,

de catre procurorii americani, urmare unui incident domestic, in care acesta si-a muscat de mina, vecinul care il hartuia de saptamini.

Astfel, procurorii au sustinut ca acuzatul, in momentul atacului, s-a aflat în posesia unui „instrument vătămător” (harmful device), virusul HIV, cu intentia de a-l „vătăma sau teroriza” pe vecin.

Un alt autor folosea termenul de “*terrorism pacifist*”, cu referire la demonstrațiile cetățenești la care participanții aruncau legume in putrefactie, oua, produse de patiserie, chiar si a altor obiecte, asupra persoanelor publice, conducatorilor, sau politicianilor țintă sau la actiunile de protest desfășurate de organizatiile pacifiste sau ecologiste, cum ar fi blocarea accesului spre centrale nucleare considerate nesigure sau in unitati militare in care se afla stocate diferite tipuri de armamente, de regulă nucleare.

În zilele noastre a devenit imposibil să citești un ziar sau să asculți un buletin de știri fără să nu te lovești de termenul „terrorism”. Această utilizare exagerată a termenului a dus până acolo încât cuvântul „*terrorism*” înseamnă doar ceea ce doresc, cei care-l folosesc, să însemne: adică aproape orice act violent a oricărui oponent, indiferent de natura sau scopul acestuia.

In ceea ce priveste terorismul, acesta a devenit accesibil oricarei persoane care are o nemulțumire, un plan, un scop sau o combinatie a tuturor acestor motivatii, nefiind doar apanajul grupurilor teroriste organizate. Pe baza manualelor sau îndrumatoarelor care se gasesc in comert despre fabricarea bombelor, teroristul amator poate fi la fel de periculos si chiar mai dificil de identificat, decat teroristul de profesie.

Prin actiunile lor, teroristii amatori isi pot asocia uneori actiunile, cu motivatia si indeplinirea obiectivelor teroriste ale unei retele profesioniste, fiind astfel mult mai periculos. Absenta unor autoritati centrale de comanda insemna mai putine constrangeri pentru teroristii amatori, in alegerea tintelor si

modalitatilor de executare a operatiunilor, mai putine inhibitiile in ceea ce priveste victimele, mai ales cand exista motive religioase, ceea ce duce la savarsirea unor acte deosebit de violente si spectaculoase, in scopul captarii atentiei mass-mediei si a cuceririi unei celebritati temporare.

Fenomen social de factură deosebită, terorismul a căpătat la acest început de secol și mileniu, prin amploarea și diversitatea formelor sale de manifestare, un caracter complex, extins la scara întregii planete.

Omenirea este confruntată din ce în ce mai des cu o multitudine de acțiuni teroriste, unele de o violență inimaginabilă, care răspîndesc groază, tulbură profund viața normală a societății, sfidînd ordinea de drept, internă și internațională, punînd în pericol existența și funcționarea democrațiilor, securitatea națională a statelor și chiar pacea mondială.

Înțeles și ca un „război ascuns, nedeclarat” sau ca un „conflict de mica intensitate, cu obiectiv limitat”(Andreescu și colectiv,2003) dar și ca o „boală a secolului XXI”(Stoina,2002), terorismul a evoluat atît de mult, încît știința în general, și filosofia în principal, trebuie să-l investigheze coordonat, sincronizat, cu participarea tuturor domeniilor și ramurilor sale.

Această intenție nu ar fi adaptată realității dacă nu am aduce în atenție conceptualizarea fenomenului terorist, pornind de la semnificațiile sale, corelate cu cîteva repere identitare, istorice, geografice și psihologice, ce definesc și influențează în ansamblu, ideologia teroristă și acțiunile teroriste.

Așa cum am arătat anterior, deși cuvîntul terorism a intrat în istorie în urmă cu 200 de ani, conceptul de terorism nu a fost unanim definit nici pînă în zilele noastre, rămînînd deschis dezbaterilor.Într-o carte consacrată acestui fenomen, Walter Laquer, istoric și comentator american de politică externă, aprecia că doar între 1936 și 1981, au fost elaborate peste 100 de definiții ale terorismului, dar nici una nu este suficient de cuprinzătoare.

După unii autori, analiza teoretică a terorismului se organizează în jurul a 5 paradigme:

Paradigma Crizei- trimitte la problematicile crizei care încearcă să explice comportamentele teroriste prin reducția la două faze. Prima dintre ele prezintă terorismul ca fiind efectul unei crize fie la nivelul statului, al sistemului politic, al economiei, al culturii, al valorilor fundamentale, sau la toate aceste paliere, în același timp. Cea de-a doua fază a paradigmei crizei tratează explicații relative la individ, în termeni de frustrare și angoasă, care sunt răspunzători de apetența individului, socialmente marginalizat, pentru violență.

Paradigma instrumentală este cea mai răspândită abordare analitică a terorismului. Din această perspectivă, violența teroristă este tratată ca un mijloc utilizat rațional de către subiect pentru a-și atinge scopul.

Analiza de sorginte instrumentalistă face posibilă atât descifrarea tacticilor și strategiilor actorului într-un spațiu definit ca sistem politic și definirea efortului violent al individului în direcția unei mișcări solide sau a unei comunități care constituie cauzele de referință.

Astfel se poate explica faptul că violența teroristă vizează „trezirea” unui segment social „prea calm” sau o notiune care nu are o „constiința de sine” suficient de acută pentru gustul acestuia;

Paradigma culturalistă- pune accent pe cultura sau subcultura în cadrul căreia ar fi favorizată trecerea la terorism. O cultură a violenței poate fi determinată în trecerea la forme extreme de comportament.

De exemplu, la sfârșitul anilor 70, când terorismul de extremă stîngă acționa în Italia, Germania și Japonia, unii cercetători au susținut teza unei culturi politice

și intelectuale, proprii acestor țări , care cunoscuseră fascismul și nazismul, adică extrema dreaptă.

De asemenea s-a subliniat ideea că, o cultură a violenței, ca cea pe care a cunoscut-o tineretul din Ulster, caracteristică de altfel și tinerilor palestinieni născuți și crescuți în taberele de refugiați, martori de la o vârstă fragedă a Intifadei, sau a copiilor somalezi sau bosniaci, crescuți și ei în zone de violență endemică, poate fi determinantă în trecerea acestora la fome extreme de comportament, la acte de terorism.

Astfel de societăți, în care cultul violenței este promovat de la forme facultative, desene animate și filme, pînă la un sistem instituționalizat de învățămînt (cazul medreselor din Palestina, Iran, Pakistan) nu pot să nu influențeze, dacă nu, chiar să formeze personalitatea viitorilor teroriști.

Paradigma ideologică- referința la sursele ideologice ale terorismului se află în centrul investigațiilor care se ocupă de terorismul extremei stîngi, de tradițiile intelectuale ale extremei drepte și, mai recent, de bazele religioase ale fundamentalismului islamic, întrucât terorismul se inspiră întotdeauna din reprezentări, doctrine, mituri, ideologii.

Paradigma socială- ideea unei legături între mișcările sociale sau comunitare și terorism subliniază faptul că acest fenomen ia amploare pe fondul declinului sau al slăbirii acestor mișcări, nu prin a exprima și a cauza direct slăbiciunile cauzei de referință, ci mai mult substituindu-se acestora în mod artificial, voluntarist și cu atît mai violent cu cît această substituire este artificială.

Această paradigmă definește „inversiunea” potrivit căreia un individ, devenit terorist, se identifică în mod abuziv cu o cauză socială, națională sau de alt fel, dându-i un nou sens.

Începînd cu secolul al XIV lea, perioadă deschisă de epoca marilor descoperiri geografice, terorismul și violența organizată se amplifică și se diversifică în legătură directă cu politica de expansiune colonială a marilor imperii ale timpului, ca instrumente de spoliere economică și represiune a altor popoare.

Inițial, țări precum Portugalia, Spania, Olanda și mai apoi Franța și Anglia, au fost primele puteri care au cotojit teritorii pe alte continente și și-au format un puternic sistem colonial. Jaful și spolierea coloniilor au avut ca efecte dezvoltarea puternică a industriei, comerțului și armatei în metropole, dar și lupta dintre imperii pentru menținerea și extinderea dominației și hegemoniei în diferite zone geografice.

Odată cu apariția corporațiilor industriale, comerciale și turistice, precursore ale neocolonialismului contemporan, în colonii avea să apară și să se dezvolte o rezistență tot mai activă a celor asupriți și să se afirme tot mai puternic mișcările de eliberare națională și socială.

Marile imperii recurg tot mai frecvent, pentru stăpînirea situației, la practici violente și teroriste pentru reprimarea mișcărilor de eliberare. În măsura în care terorismul presupune folosirea sistematică a violenței pentru a atinge un scop politic, el este „după Rauf (1987)” arma celui slab împotriva celui puternic, acul viespei împotriva elefantului”.

Terorismul contemporan este deja o formă de război, înregistrînd numeroase manifestări, prezentate succint, în cele aduse în discuție. Printr-o abordare analitică desfășurată asupra comportamentului terorist, fie că ne referim la fedainii palestinieni, la membri IRA, fundamentalistii islamici sau cei din organizația evreiască Stern, pentru a-i înțelege pe teroriști trebuie să-i studiezi ideologia ca să aflăm geneza terorii.

Una din caracteristicile existențiale ale terorismului și implicit ale terorismului, constă în dorința acestora, de cele mai multe ori obsesivă, de a

impune opiniei publice vizate, grupului social țintă, propriile norme de comportament, propria viziune despre justiție și morală (Andreescu,2002).

Odată intrați în conflict deschis cu societatea, teroriștii acceptă clandestinitatea, marginalizarea și autoizolarea plină de tensiune și nesiguranță, lucru ce potențează adoptarea unor convingeri neconforme cu realitatea și inițierea unor acțiuni care să promoveze teroarea.

Urmărind evoluția fenomenului terorist se poate anticipa că terorismul va persista cu siguranță și în viitor, crescând cantitativ și calitativ, cu atât mai mult cu cât unele state apelează din ce în ce mai mult la terorism pentru a-și atinge scopurile politice.În ciuda dezaprobării generale, terorismul este o metodă eficientă, dacă nu chiar cea mai eficientă, în obținerea unei revendicări politice.

Dacă organizația teroristă este afiliată și unei mișcări politice, iar scopurile politice ale acesteia sunt susținute și de către majoritatea populației civile implicată în conflict, victoria e numai o problemă de timp, cum a fost cazul formării statului Israel, abolirea politicii de apartheid in Africa de Sud, înfrângerea politică a regimului de ocupație american în Irak.

Uneori, scopurile urmărite de către o organizație teroristă sunt atinse mai ușor dacă acestea se referă la aspecte politice parțiale, cum a fost obținerea retragerii trupelor spaniole din Irak, sau economice, cum ar fi slăbirea economiei unui stat, în special a celor care depind de economia turismului, cum au fost Intifadele, atentatele Hamas care au afectat puternic industria turismului din Israel, sau atentatele din Bali.

Uneori actele teroriste, deși par izolate, mărunte și motivate de interese individuale sau de grup, pot fi inițiate sau folosite de unele state ca pretext pentru pornirea unor războaie, cum a fost cazul primului război mondial, războiului civil din Rwanda, invazia din Irak, etc.

Când facem referire la termenul de terorism trebuie să luăm în calcul totii factorii: culturali, sociali, legislativi, religioși și politici. Noi tendințe de definire și de conceptualizare a termenului de terorism lasă loc de interpretat atât din punct de vedere filosofic cât și politic. La nivel internațional dar și în România, fenomenul are o reprezentare cognitivă în funcție de informarea dată cu privire la criteriile de alcătuire a conceptului de terorism, mai mult sau mai puțin specifice. Termenul de terorism a capatat o formă de etichetare fără rost pentru unii și cu folos pentru alții.

Acest termen este folosit de guvernanti, mass-media, centre academice și chiar de către unele grupuri teroriste. Pentru unii, terorismul înseamnă acțiuni violente ale unor grupuri împotriva statelor și non-combatanților; pentru alții, terorismul înseamnă o eliberare națională sau o revoluție în numele unei ideologii propuse. Întrebarea noastră rămâne: "Ce este terorismul?" (Hoffman, 2006).

Una dintre piedicile majore în formularea unei definiții larg acceptate ale terorismului este conotația emoțională negativă a conceptului. Termenul de terorism a devenit un simplu cuvânt al denigrării, care nu mai descrie un tip specific de activitate antisocială sau de crimă împotriva umanității.

Dacă termenul de terorism este înțeles diferit de la un stat la altul, de la un grup de indivizi (Guidere, 2006) la altul, suntem determinați să punem în discuție această problemă pentru a clarifica și conceptualiza terorismul, pornind de la cele mai prestigioase lucrări academice din ultimii ani. Este necesar să facem diferența între diversele ipostaze ale violenței și diversele moduri de conflict, indiferent cum le-am numi, dacă dorim să înțelegem mai bine de unde au pornit, care sunt factorii, cauzele și cum putem să le facem față pentru a preveni și combate acest flagel mondial.

Terorismul actual este unul de tip catastrofal care a depășit orice limită a raționalității. El vizează valori fundamentale ale unei anumite civilizații, fiind îndreptat întregii omeniri. Deceniile șapte și opt ale secolului trecut ne-au oferit

tabloul zguduitor al războaielor teroriste din Algeria, Congo, Cipru, Nigeria, Vietnam, Chile, Grecia, Spania, Uganda, India, Filipine, Africa de Sud și Centrală etc. Teroriști făcând parte din categorii diverse- anarhiști, staliniști, maoiști, trockiști, castriști, sioniști, fedayeni, catolici și protestanți, creștini și falangiști, musulmani socialiști și musulmani fundamentaliști au terorizat și terorizează încă planeta.

Factorii care stimulează și agravează conflictele de tip religios sunt economici, sociali, lingvistici, culturali, religioși și teritoriali suprapuși peste existența unor instituții politico-administrative ineficiente, slabe, corupte, chiar nefuncționale.

De asemenea existența unei polarități a sistemului politic, cristalizarea și funcționarea unei puteri centrale exclusiviste, intervenții externe armate ,politice, religioase, terorist fundamentaliste, în state sau complexe regionale de securitate; gradul slab de materializare a coerenței economice-sociale, decalaje social grave, regionalism, antagonisme religioase și etno-culturale, diferențe de status, slăbiciunea unui regim democratic extrem de permisiv și letargia opiniei publice; un grad ridicat de „inamicitate” între diverse grupări etno-religioase, între țări sau între provincii din diferite țării, așteptări lipsite de realism ale unor grupări religioase sau etno-culturale și religioase, duc de asemenea la radicalizarea comportamentală și explozia violenței politico-sociale.

Toate acestea pot fi combinate până la o identificare nereală cu momentul de apogeu al izbucnirii unui asemenea conflict , adică momentul când o religie sau o doctrină religioasă devine formă de politică. Și asta e generată cel mai adesea din combinarea discriminărilor religioase cu cele etno-culturale și politice și cu decalajele economico-sociale, prozelitismul religios agresiv și violent, fundamentalismul religios, cu precădere islamic.

În ceea ce privește prozelitismul religios, acesta a devenit atât de important în ultimul secol, încât unele state și-au înființat centre și instituții speciale, menite să monitorizeze atent sau să stopeze, în limita legii,

Yonah Alexander spunea că „Cele mai alarmante perspective sunt situațiile în care teroriștii ar obține și folosi mijloace nucleare de intimidare folosite pentru șantaj sau chiar pentru a devasta orașe și țări întregi. Proliferarea armelor nucleare și condițiile de securitate precare în care acestea sunt păstrate de cele mai multe ori, pot transforma aceste perspective în realitate.

Tehnica modernă a pus la dispoziția teroriștilor și o altă posibilitate care nu exista în trecut, anume aceea a intercomunicațiilor intensificate peste granițele naționale. Colaborarea între grupuri cu aceeași orientare ideologică și chiar între cele cu filozofie și interese politice diferite, a crescut rapid și substanțial”

În terorism a existat întotdeauna o regulă de bază aceea de neselectivitate a țintelor. Însă soluția reală a acestui flagel, parte intrinsecă a istoriei, nu este contralovitura, răzbunarea și nici chiar aplicarea legii penale, ci eradicarea surselor sale politico-economice.

Acțiunea în cooperare pentru prevenirea efectelor formelor de exprimare teroristă , trebuie să fie focalizată obligatoriu asupra combaterii cauzelor generatoare (conflictele etnice explozive sau pe cale de a izbucni, violențele religioase, discrepanțele importante de educație și cultură, economiile nefertile, criminalitatea organizată, proliferarea armelor de distrugere în masă). Comasarea eforturilor comune în această direcție trebuie să reprezinte un răspuns unitar al factorilor politic, diplomatic, juridic, polițienesc și al comunității informative.

O singură concluzie pozitivă poate fi desprinsă în urma odioaselor atentate din 11 septembrie 2001, și anume că acestea au determinat Statele Unite să-și asume responsabilitatea interdependentei progresive. Grotius a afirmat că „nu exista natiune atât de puternică să nu aibă , uneori, nevoie de ajutorul celorlalți” și

pertinenta acestei reflectii a fost suficient de relevanta, chiar daca a fost facuta intr-o maniera destul de dura.

Dar coeziunea necesara comunitatii internationale nu ar trebui sa se opreasca numai la nivelul luptei impotriva terorismului, care, in fond nu este decat un fenomen de suprafata.

Dezvoltarea armonioasa a unei ordini internationale mai coerente si conforme „principiului de entuziasm general”, evocata de Wheaton, este evident o ambitie serioasa, care niciodata nu va fi satisfacuta pe deplin. Cu toate acestea, circumstantele actuale ofera politicianilor, juristilor si moralistilor ocazia de a trasa calea pentru o ordine si un drept international adaptate provocarilor secolului XXI.

In aceasta constructie, pare sa se impuna un anumit numar de parametri: o identificare comuna si o abordare solidara a marilor probleme actuale, transformarea conform procedurilor simplificate, a normelor internationale care protejeaza interesele globale ale umanitatii; clarificarea normelor existente; dezvoltarea sistemului de justitie penala internationala; redefinirea rolului statelor; consolidarea ONU si, in mod special, a rolului Consiliului de Securitate.

Fara indoiala, acesta este un program vast, de perspectiva, care presupune identificarea fara intarziere a mizelor, trasarea obiectivelor si o impulsionare serioasa.

Dezvoltarea dreptului international, cu scopul de a face fata provocarilor mondiale actuale, tinde sa diminueze autonomia statelor fata de regulamentele impuse de interesele generale. In paralel, apare intr-un mod evident nevoia de state puternice si responsabile in cazul luptei impotriva terorismului.

Cele doua tendinte nu sunt decat aparent contradictorii. Daca statele trebuie sa piarda o parte a autonomiei lor in domeniile care lezeaza interesul general al comunitatii internationale, acest lucru nu va fi in avantajul nimanui.

Pe de o parte, domeniul rezervat suveranitatii ramane destul de vast si,mai mult ca niciodata, devine indispensabil ca statele sa-si poata asuma responsabilitatea pe care o implica aceasta suveranitate, deoarece un stat prost condus reprezinta un pericol pentru vecinii sai.

Pe de alta parte, dreptul international nu poate fi aplicat eficient fara ajutorul agentilor de executie. Lupta impotriva terorismului a scos destul de bine in lumina aspectul problemei din perimetrul afgan, Consiliul de Securitate mergand pana la „a oferi asistenta atat statelor limitrofe teritoriilor afgane controlate e talibani, cat si celorlalte state, pentru a-si consolida capacitatile in privinta aplicarii masurilor” pe care acestea le-a impus.

O astfel de oferta reflecta necesitatea existentei unei comunitati internationale in fata verigilor slabe care primejduiesc functionarea sa globala.

Conform doctrinei traditionale, s-a putut vorbi despre „indiferenta dreptului international fata de formele politice interne”, iar libertatea statelor de a adopta formele de organizare adecvata a fost confirmata de Curtea Internationala de Justitie.

Pe scurt, „noua distribuire internationala a cartilor de joc determina noi tendinte” si devine indispensabil sa se persevereze in aceasta directie; controlul „legitimitatii democratice” este cea mai buna riposta la „terorismul de stat”, deoarece face credibila lupta unita a tuturor statelor impotriva terorismului.Trebuie, desigur, sa se gaseasca un anumit echilibru intre realitatea actuala si situatia ideala, pentru a putea progresa, fara incidente, in aceasta directie.

Urmatoarea problema este putin mai delicata. Oferta de asistenta facuta de ONU statelor limitrofe Afganistanului, in Rezolutia nr. 1363, nu este lipsita de o anume ambiguitate daca este asociata exigentelor impuse tuturor statelor.Pana la ce nivel aceste state limitrofe ar putea sa o refuze? De fapt, este vorba despre

redefinirea limitelor privind amestecul in problemele unui alt stat, fapt care determina reexaminarea rolului Consiliului de Securitate.

Comunitatea internationala depune toata energia pentru a se apara si pentru a lupta impotriva terorismului. Dar maniera in care acesta va concepe lupta va fi esential pentru viitorul umanitatii.

Aceasta lupta poate determina o consolidare a comunitatii internationale, daca este insotita de o reflectie profunda asupra problemelor privind functionarea comunitatii si de organizare adaptata in functie de problematica secolului XXI.

In schimb, exista si riscul de a se ajunge la aparitia unei avalanse de violente si de represiuni din care nimeni nu va putea iesi invingator, daca statele puternice se limteaza la a-si asigura propria protectie si se izoleaza.

Terorismul este varful unui aisberg. Daca nu se incearca distrugerea sa, nu se va putea impiedica dezvoltarea partii scufundate si acest fenomen va reaparea mereu. Deci, in mod imperativ, ar trebui sa se realizeze o abordare la nivel global, sa se studieze cauzele profunde ale fenomenului terorist si sa se declare, fara intirziere, razboi terorismului, un "razboi" adaptat realitatilor epocii noastre.

Dar acest razboi este deosebit de greu, iese din tiparele obisnuite, cunoscute de istoria omenirii pana in prezent. "Inamicul" este difuz, dificil de identificat si localizat intr-un spatiu comun. Notiunile de razboi si pace, intr-o lupta impotriva terorismului, nu mai au sensul de până acum.

Razboiul va fi permanent, iar pacea va fi fierbinte. Terorismul tinde să fie considerat un fenomen global. Raspunsul la acest nou fenomen, oricum se va chema el, megaterorism, hiperterorism sau terorism strategic, va consta si în restructurarea relatiilor geopolitice si geostrategice".

Expertii trebuie să ia in calcul un inamic supranațional, unul fără frontiere, cu o dispersare globală a forțelor, a locurilor de antrenament și a centrelor de finanțare.

Motivația de bază a terorismului este câștigarea recunoașterii internaționale și captarea atenției opiniei publice. Cheia acțiunii eficiente în lupta împotriva teroristilor este responsabilizarea statelor democratice, întărirea instrumentelor instituționale ale acestora, de aplicare și impunere a legii, concomitent cu antrenarea lor în cooperarea internațională, pe toate coordonatele acțiunii, de prevenire și combatere a terorismului: politice, economice, sociale și militare.

În fața creșterii fenomenului terorismului religios pe plan internațional și a dezvoltării strategiilor de contracarare a acestei amenințări, țările est-europene trebuie să răspundă la o întrebare presantă care a apărut pe scena internațională și anume dacă legitima apărare anticipativă, folosirea forței în relațiile dintre state și atacurile preemptive sunt concepte juridice legitime care pot servi ca o funcție importantă în înțelegerea limitelor legale interne și internaționale în combaterea acestei mereu crescânde forme de “război total”.

Legislația antiteroristă definește toate tipurile de legi emise cu scopul de a lupta împotriva terorismului. De obicei, dacă nu chiar întotdeauna, ele apar după comiterea unor atacuri cu bombă sau asasinate punctuale comise de teroriști.

Legislația internațională în materie de terorism include, în mod frecvent, amendamente speciale care permit guvernelor să ocolească legislațiile propriilor lor țări atunci când combat activitatea infracțională ce are legătură cu terorismul, invocând “starea de necesitate”. Un exemplu concludent este Marea Britanie, unde, în timpul conflictului din Irlanda de Nord, dreptul la apărare a celor acuzați de acte de terorism a fost a fost sever limitat .

Datorită acestei “suspendări” a procedurii legale obișnuite, acest tip de legislație este deseori criticat fiind comparat cu o formă de dictatură care ar putea în mod injust să reprime orice formă de protest populat sub acoperirea luptei antiteroriste. Criticii acestui gen de legislație pretind în mod susținut că o legislație specială antiteroristă este un pericol la adresa democrației prin crearea unei

situații excepționale care ar permite guvernelor să acționeze într-un mod prea autoritar.

Guvernele deseori declară că legislațiile antiteroriste sunt măsuri necesare dar temporare care vor fi înlăturate atunci când pericolul terorist dispare. Totuși, cele mai multe legislații antiteroriste rămân în vigoare chiar și după ce pericolul inițial a fost îndepărtat.

Acțiunile nedemocratice care se regăsesc în legislațiile antiteroriste sunt detenția fără proces și fără drept la apărare, așa cum este în SUA și unele țări europene, dar și perchezițiile și înregistrările telefonice fără mandate sau cu eludarea prevederilor constituționale, specifice SUA dar și unor țări din Europa de Est.

Dar, se pare că, pentru a combate efectiv acest tip de terorism “total”, trebuie să fim pregătiți să renunțăm la unele din libertățile noastre democratice. Democrațiile moderne, așa cum le înțelegem noi, s-ar putea să nu fie capabile să reziste asaltului unei entități care-și găsește valorile doar prin trecerea în neființă.